

УДК 378:147

ГУМАНІТАРНА КУЛЬТУРА ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Р. В. Олексієнко

У статті розглядається сутність гуманітарної культури. Стаття розкриває основні складові елементи гуманітарної культури, такі як духовність, моральність, етичність. Сучасне суспільство та вища освіта переживають кризу гуманітарної культури. Водночас гуманітарна культура необхідна для всебічного розвитку особистості та її успішної інтеграції у сучасне, багатокультурне суспільство. Тому основний висновок статті – необхідність інтеграції гуманітарної культури в сучасну освіту як її невід'ємної частини.

Ключові слова: гуманітарна культура, освіта, суспільство, духовність, моральність, етичність.

Постановка проблеми. Сучасна вища освіта переважно зосереджує увагу на професійній підготовці спеціалістів, що залишає обмаль можливостей для розвитку гуманітарної культури студентів. Однак, розвиток сучасної освіти стикається з проблемою занепаду гуманітарної культури, якій не залишається місця в освіті та культурі. Сучасна освіта та культура зорієнтовані на професійне навчання, розвиток знань, вмінь та навичок, які допомагають людям досягати матеріального благополуччя та оснований на матеріальних, а не гуманітарних цінностях.

Сьогодні виховання у молодих людей гуманітарної культури як пріоритетної мети освіти має важливе значення для забезпечення стабільності та благоустрою суспільства в умовах його сталого розвитку. Гуманітарна культура виступає тим фундаментом, на основі якого будуються ефективні соціальні відносини, засновані на принципах взаємоповаги та поваги до моральних, духовних принципів всього суспільства та певних соціально-культурних груп. Тому вища освіта потребує чіткого визначення сутності гуманітарної культури та її розвитку як невід'ємної частини сучасної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існуючі дослідження (А.І. Арнольдов, В.В. Горбунова, С.В. Федоренко, А.С. Запесоцький, В.Л. Кургузов, І.М. Орешніков, Л.В. Хлестанова) розкривають загальні

аспекти гуманітарної культури та виявляють кризу у сучасній освіті. З одного боку, дослідники констатують занепад гуманітарної культури (А.І. Арнольдов, В.В. Горбунова, С.В. Федоренко, І.М. Орешніков). З іншого боку, дослідники (А.С. Запесоцький, В.Л. Кургузов, Л.В. Хлестанова) розкривають сутність та основні елементи гуманітарної культури. В той же час дослідники не розкривають зв'язок між занепадом гуманітарної культури та глибинними змінами в сучасній освіті. Тому необхідність інтеграції гуманітарної культури в сучасну освіту залишається мало дослідженою і не ясно, навіщо потрібно інтегрувати гуманітарну культуру в сучасну освіту та виховання студентів.

Метою статті є розкриття сутності гуманітарної культури та обґрунтування необхідності її інтеграції в освітній процес шляхом розвитку моральності, духовності студентів.

Не вирішені раніше частини проблеми. У даній статті розкривається прямий зв'язок між зменшенням уваги до формування гуманітарної культури у вищих навчальних закладах та занепадом гуманітарної культури в суспільстві, а також доводиться необхідність формування гуманітарної культури студентів, що стимулюватиме загальне підвищення гуманітарної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світоглядно-ціннісні перетворення соціуму значною мірою пов'язані в постіндустріальну добу із сферою культурної індустрії. Ринок культурного виробництва, у якому важливе місце займають Інтернет, електронні мас-медіа, телебачення, радіо, книговидавництво, книготоргівля, кіновиробництво, кінопрокат, реклама, туристична індустрія, є одним із найприбутковіших секторів економіки [6, с. 2]. Культ насилля, зла, національної безликісті, які формують ефір телевізійних мереж, Інтернет України, дає підстави стверджувати, що культурна політика держави є незадовільною [7, с. 65].

Однак інтеграція освітньої системи є неможливою без розвитку гуманітарної культури, адже культурні бар'єри стають неподоланими, якщо викладачі та студенти не мають розвинутої гуманітарної культури. Низька гуманітарна культура унеможливує подолання культурних бар'єрів та відмінностей, адже люди не мають базових морально-етичних принципів, таких як толерантність, повага до представників інших культур та інше.

Тому інфраструктура галузі культури в Україні потребує реформування, щоб відповідати вимогам сучасного суспільства [1, с. 190]. Україна є частиною світового суспільства і процеси, що

відбуваються у світі, у світовій культурі та освіті, впливають і на Україну. Розвиток міжнародних зв'язків стимулює розвиток міжкультурних зв'язків та взаємовідносин людей, що належать до різних культур. Для розвитку міжкультурного діалогу та ефективного міжнародного співробітництва гуманітарна культура є необхідною, адже вона розвиває якості особистості, які полегшують міжкультурний діалог. Духовність як основа гуманітарної культури створює ціннісну базу, на основі якої представники різних культур можуть ефективно спілкуватись один з одним як рівноправні члени світової спільноти.

В той же час А. І. Арнольд [1, с.188] вважає, що зміст усієї гуманітарної культури спрямовано на людину: гуманітарна культура співвідноситься з потребами людини, з її самовираженням та самореалізацією. Гуманітарна культура є необхідною для повного самовираження та самореалізації людини та її потенціалу. Така самореалізація та розкриття потенціалу людини є також однією з основних цілей сучасної освіти. Саме тому розвиток гуманітарної культури стає важливим напрямком у розвитку сучасної вищої освіти.

В своїх дослідженнях В. Л. Кургузов [4, с. 135] зазначає, що гуманітарна культура виступає як: сукупний спосіб і продукт гуманістично-орієнтованої діяльності людей; система позитивних культурних смислів, гуманістичних орієнтацій, способів, дій та їх результатів, пов'язаних з розумінням людини як основного критерію суспільного розвитку; світогляд і світовідчуття людини, яка прагне максимально збагатити людяність власного внутрішнього світу своїми вчинками та поведінкою у багатокультурному просторі особистості, соціуму і природи.

На соціальному аспекті гуманітарної культури наголошує І. М. Орешніков, диференціюючи її як цілісну інтегральну характеристику духовності людини та спосіб і міру вільної реалізації її сутнісних сил у культурно-історичному процесі, в гуманітарній діяльності зокрема [5, с. 156]. Соціальний аспект навчання є також пріоритетом для сучасної освіти. Тому розвиток гуманітарної культури має стати невід'ємною частиною вищої освіти, тому що гуманітарна освіта сприяє успішній соціалізації людини та полегшує її соціальні відносини через засвоєння культурних цінностей, що поділяє переважна більшість суспільства. До схожого висновку приходять О. С. Запесоцький [3, с. 289], який вважає, що гуманітарна культура є засобом соціальної інтеграції та індивідуалізації особистості.

Водночас сутність гуманітарної культури базується на таких поняттях, як духовність, мораль. Сьогодні ці поняття дуже рідко стають

на передній план в сучасній освіті, яка стає все більше професійно-орієнтованою, в той час як гуманітарна культура, включаючи духовність, мораль, етичність залишаються нерозвинутими складовими сучасної освіти та культури. Точніше, сучасна вища освіта не приділяє їм стільки уваги як професійним дисциплінам, що формують професійні навички, вміння та знання студентів.

Багато дослідників [1, с. 189; 4, с. 196] звертають увагу на занепад духовності в сучасній культурі та, зокрема, в сучасній освіті. Духовність – це система культурних і моральних цінностей, що формує світогляд людини та спонукає її діяти та приймати рішення на основі моральних, гуманістичних (буквально людських) цінностей [2, с. 19]. Таким чином, духовність в великій мірі базується на моральності людини. Моральність це система норм поведінки, прийнята для суспільства, як обов'язкова для його членів. Тобто ці норми є суспільно важливими і необхідними для використання. В іншому випадку поведінка людини стає аморальною і суспільно непринятною. Більше того, моральність також включає в себе визначення правильних (з точки зору моральності) мотивів поведінки та пояснення причин, з яких поведінкова норма є обов'язковою. Етичність, в свою чергу, має на увазі відповідність поведінки людини та рішень, що приймає людина, певним стандартам, правилам та вимогам, прийнятим у певному соціальному колі [2, с. 20]. Етичні норми існують в соціальних групах, що мають спільну культуру, адже одна й та ж сама поведінка може бути етичною в одній культурі та неетичною в іншій.

Отже, гуманітарна культура в сучасній освіті, що поєднує в собі духовність, моральність (етичність), має на меті формування духовно багатой людини, що діє на основі моральних принципів, прийнятних в суспільстві та окремій соціально-культурній спільноті, в якій живе та працює людина. Більше того, гуманітарна культура також включає розуміння того, чому певні принципи та поведінка є правильними, соціально прийнятними та відповідними до існуючих морально-етичних норм. Розвиток духовності студентів, що включає в себе моральність, веде до формування та розвитку їх гуманітарної культури, а в ширшому, соціальному контексті, веде до розвитку багатогранної особистості, що має високі духовно-моральні цінності та поважає цінності інших людей, включаючи представників інших культур.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, гуманітарна культура повинна бути невід'ємною складовою сучасної освіти для розвитку формування духовно багатой особистості, а не лише кваліфікованого фахівця, як трапляється зараз. Гуманітарна культура

базується на духовності, морально-етичних нормах і цінностях. Вона виступає основою для всебічно розвиненої людини, що живе в сучасному, багатокультурному світі. Тому розвиток гуманітарної культури через розвиток духовності, моральності студентів має стати пріоритетом сучасної вищої освіти.

В цьому контексті перспективними є дослідження впливу гуманітарної культури на особистість студента та його світогляд. Також перспективними є дослідження шляхів формування та розвитку гуманітарної культури студентів у сучасній вищій освіті.

Література

1. Арнольдов А. И. Наука постижения культуры / А. И. Арнольдов // Народное образование. – 1998. – № 5. – С. 184–190.
2. Горбунова В.В. Этические та правовые аспекты психологических исследований // Практична психологія соціальна робота. – № 3. – 2005. – С. 18-23.
3. Запесоцкий А. С. Гуманитарная культура как фактор индивидуализации и социальной интеграции молодежи : дисс. ... д-ра культуролог. наук / Запесоцкий А. С. – СПб., 1996. – 426 с.
4. Кургузов В. Л. Гуманитарная культура в системе высшего технического образования : дисс. ... д-ра культуролог. наук / Кургузов В. Л. – М., 1999. – 405 с.
5. Орешников И. М. Что такое гуманитарная культура? / И. М. Орешников. – Саранск : Изд-во Мордов. ун-та, 1992. – 262 с.
6. Федоренко С.В. Концептуальні підходи до визначення феноменологічного поняття «гуманітарна культура»/ С.В. Федоренко // Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 5 – С. 1-4.
7. Хлестанова Л. В. Етнокультурний розвиток України. Історіографічний аспект / Л. В. Хлестанова // Міжнар. наук.-практ. конф. «Традиційна народна культура: збереження самобутності в умовах глобалізації», 18–20 верес. 2004 р. – Х., 2004. – С. 170.

ГУМАНИТАРНАЯ КУЛЬТУРА КАК НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Р. В. Алексеенко

В статье рассматривается сущность гуманитарной культуры. Статья раскрывает основные составные элементы гуманитарной культуры, такие как духовность, нравственность и этичность. Современное общество и

высшее образование переживают кризис гуманитарной культуры. В то же время гуманитарная культура необходима для всестороннего развития личности и ее успешной интеграции в современное, поликультурное общество. Поэтому основной вывод статьи – необходимость интеграции гуманитарной культуры в современное образование как его неотъемлемой части.

Ключевые слова: гуманитарная культура, образование, общество, духовность, нравственность, этичность.

THE ESSENCE OF HUMANITARIAN CULTURE AS THE INTEGRAL PART OF THE MODERN EDUCATION

R. V. Oleksiienko

The article focuses on the essence of humanitarian culture. The article reveals the key elements of humanitarian culture, including spirituality, morality, and ethics. The modern society and higher education experience the humanitarian culture crisis. At the same time, humanitarian culture is essential for the diversified personal development of individuals and their successful integration into the contemporary, multicultural society. Hence, the article concludes that the integration of humanitarian culture as the integral part of the modern education is a must.

Key words: Humanitarian culture, education, society, spirituality, morality, ethics.

Олексієнко Роман Вікторович – магістр, викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. E-mail: romanoleksienko@rambler.ru

Oleksiienko Roman Viktorovych – Master, Lecturer at the Department of Foreign Languages and Cross-cultural Communication, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University. E-mail: romanoleksienko@rambler.ru